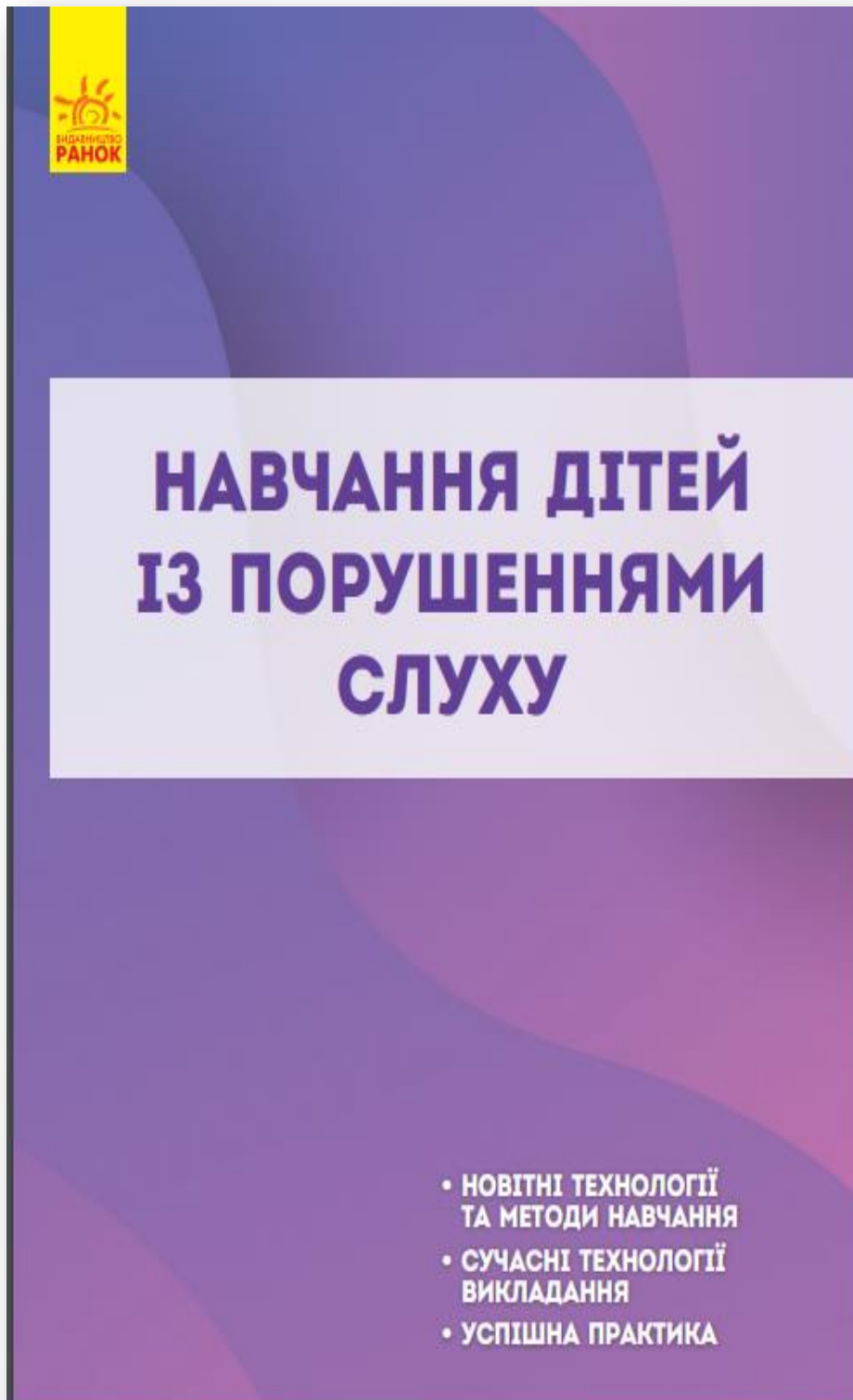

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.

НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Навчально-методичний посібник

**Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України**

Харків
Видавництво «Ранок»
2019

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.

УДК 376-056.263 (035)
Н15

Авторський колектив:

Світлана Кульбіда, доктор педагогічних наук (4 розд.);
Світлана Литовченко, кандидат педагогічних наук (заг. ред.);
Оксана Таранченко, доктор педагогічних наук (2 розд.);
Валентина Жук, старший науковий співробітник (1 розд.);
Оксана Федоренко, кандидат педагогічних наук (3 розд.);
Віра Литвинова, науковий співробітник (5 розд.).

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 04.09.2019 № 1178)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Н15 **Навчання дітей із порушеннями слуху : навчально-методичний посібник / С. В. Кульбіда та ін. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 216 с.**

ISBN 978-617-09-6046-7

У навчально-методичному посібнику окреслено новітні підходи у навчанні дітей з особливими потребами; представлено ефективне технологічне забезпечення спеціального та інклюзивного навчання дітей із порушеннями слуху. Автори дають методичні рекомендації щодо організації освітнього середовища та пропонують специфічні прийоми, що уможливають забезпечення навчальних потреб таких учнів.

Посібник адресовано педагогам закладів загальної середньої освіти зі спеціальною та інклюзивною формами навчання; співробітникам навчально-реабілітаційних центрів, інклюзивних ресурсних центрів; слухачам курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; студентам педагогічних спеціальностей і батькам дітей із порушеннями слуху.

УДК 376-056.263 (035)

ISBN 978-617-09-6046-7

© Кульбіда С. В., Литовченко С. В.,
Таранченко О. М., Жук В. В.,
Федоренко О. Ф., Литвинова В. В., 2019
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2019

Зміст

Вступ	5
Розділ 1. Зміст освіти та його реалізація	7
Міждисциплінарний підхід у реалізації змісту освіти	10
Раннє втручання та дошкільна підготовка	12
Особливості реалізації змісту загальної середньої освіти	18
Розділ 2. Ефективні технології викладання	43
Диференційоване викладання	51
Організація фізичного середовища. Акустика в класі	53
Література до розділу	82
Розділ 3. Оцінювання у початковій школі: проектуюмо і реалізуємо	83
Література до розділу	96
Розділ 4. Застосування білінгвального підходу в освіті	97
4.1. Дослідження особливостей тексту	105
4.2. Дослідження видів тексту	108
4.3. Дослідження будови тексту	113
4.4. Удосконалення текстів	124
Висновки	135
Література до розділу	137

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ БІЛІНГВАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Світлана Кульбіда, 2019

Анотація

Розділ посібника розкриває теоретичний аспект застосування білінгвального підходу (українська жестова мова і українська мова) для спеціальних закладів (Н 90) і практичний аспект формування жестомовної комунікативної компетенції в умовах двомовності у 2 класі з предмету «Українська мова» на прикладі розуміння текстів за напрямками: «Дослідження особливостей тексту» (Орієнтовні вправи); «Дослідження видів текстів». (Орієнтовні вправи); «Дослідження структури тексту». (Орієнтовні вправи); «Удосконалення тексту». (Орієнтовні вправи).

Набуття двомовних компетентій з конкретними вміннями, навичками розроблено на основі програми Нової української школи (О. Савченко, 2018) і підручника «Українська мова» для 2 класу для спеціальних закладів загальної середньої освіти (Н 90) (С. Кульбіда, 2019).

Ключові слова: українська жестова мова, українська мова, Нова українська школа, другий клас, глухі учні, білінгвальний підхід, текст, види тексту, особливості тексту, структура тексту, удосконалення тексту, жестомовна комунікативна компетенція.

Abstract

The section of the manual reveals the theoretical aspect of applying the bilingual approach (Ukrainian Sign Language and Ukrainian Language) for special institutions (H 90) and the practical aspect of the formation of sign language communicative competence in bilingual conditions in the 2nd class of the subject "Ukrainian Language" on the example of understanding texts in directions: "Text features research" (Orienteering exercises); "Text types research" (Orienteering exercises); "Text structure research" (Orienteering exercises); "Text Improvement" (Orienteering exercises). Acquisition of bilingual competencies with specific skills developed based on the program of the New Ukrainian School (O. Savchenko, 2018) and the Ukrainian language textbook for Grade 2 for special secondary education institutions (H 90) (S. Kulbida, 2019).

Keywords: Ukrainian sign language, Ukrainian language, New Ukrainian school, second grade, deaf students, bilingual approach, text, types of text, features of text, text structure, text improvement, sign language communicative competence.

Аннотація

Раздел пособия раскрывает теоретический аспект применения билингвального подхода (украинский жестовый язык и украинский язык) для специальных заведений (Н 90) и практический аспект формирования жестоязыковой коммуникативной компетенции в условиях двуязычия во 2 классе по предмету «Украинский язык» на примере понимания текстов по направлениям: «Исследование особенностей текста», «Исследование видов текста», «Исследование структуры текста», «Усовершенствование текста».

Накопление двуязычных компетенций с конкретными умениями, навыками разработано на основе программы Новой украинской школы (А. Савченко, 2018) и учебника «Українська мова» для 2 класса для специальных заведений общего среднего образования (Н 90) (С. Кульбіда, 2019).

Ключевые слова: украинский жестовый язык, украинский язык, Новая украинская школа, второй класс, глухие ученики, билингвистический подход, текст, виды текста, особенности текста, структура текста, усовершенствование текста, жестоязыковая коммуникативная компетенция.

Нинішній неупинний розвиток гуманітаризації в українському суспільстві, наповнення інформаційної складової у реаліях сьогодення породжують необхідність удосконалення загальноосвітніх підходів на всіх рівнях системи освіти глухих. Досить вагоме і значуще місце в цих керованих процесах посідає гуманістична, складова, оскільки вона вмотивовує застосування білінгвального підходу (української мови і української жестової мови), а також забезпечує формування ключової жестомовної комунікативної компетенції (ЖКК) – необхідного мовного і соціокультурного компонента розвитку [5, 9, 11, 12, 15, 17, 18]. Означений компонент забезпечує не лише поступовий, гуманітарний розвиток глухої особистості, а й опанування необхідного універсального комунікативного інструментарію, що є основою:

- а) для її органічного буття в інформаційному просторі і спільноти глухих, і спільноти чуючих,
- б) для оволодіння контактуючими мовами у зручних і доступних формах на всіх етапах навчання,

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. [Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.](#)

в) для усвідомлення своєї ролі, місця, значущості у соціумі на рівні з іншими ровесниками.

Маємо широкий спектр переваг вивчення двох мов. І стосується таке положення не кількості застосовуваних мов при формуванні ключових компетенцій мовами, а того, яким чином варто розвивати ці компетенції, в тому числі, і в перші роки, з урахуванням можливостей, потреб, здібностей, сенситивних періодів кожної дитини з особливими освітніми потребами. Розширений репертуар у двох мовах буде вдосконалювати необхідні поступові рівні компетенції, які є не обов'язково однаковими в кожному контексті. Такий потенційний актив є частиною соціального, мовленнєвого, мовного, культурного досвіду кожного глухого учня і базою для розвитку подальших компетенцій. Освітня мета у кожному ступені навчання має враховувати рівні таких компетенцій і на цій основі вибудовувати подальше просування учня в зону майбутнього розвитку при вивченні навчальних дисциплін.

Цілком зрозуміло, що запропонована двомовність створює абсолютно нові виклики для сучасної системи освіти глухих. Рівень підтримки, визнання двомовності, її переваг безперечно впливатиме на навчальні програми, стратегії, педагогічні технології, мовні портфелі, а в практичному підсумку — на розуміння переваг у застосуванні сучасного компетентнісного підходу [10, 13, 20].

Важливими напрацюваннями для нас стали розвідки Т. Humphries, Р. Kushalnagar, G. Mathur, С. Napoli, С. Padden щодо раннього доступу до мови, оскільки ігнорування мови, особливо — жестової, у критичний період призводить до незворотних наслідків не лише у здобутті компетенцій у мовленні і мові, а й у пізнавальній діяльності, яка спирається на сформовану (рівневу) основу першої мови. Дослідники С. Padden, С. Ramsey (2000), М. Strong, Р. Prinz (2000), R. Wilbur (2001), С. Chamberlain, R. Mayberry (2008) пов'язують мовну некомпетенцію у глухих, як наслідок мовної депривації, з опануванням нижчого рівня грамотності, обмеженістю освітніх просувань глухих вже після критичного періоду, що, як на нас, не може не викликати глибокого занепокоєння [8, 11, 18].

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. [Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.](#)

Враховуючи це, ми зосередили свою увагу на двомовному підході освітнього розвитку глухих (словесна і жестова мова) у дослідженнях: D. Moores (2001), де розкрито принципи і практику застосування двох мов з психологічних позицій, І. Кобеля (2005) — досвід двомовного навчання в країнах північної Америки, Czubek і Perri (2004) — досвід створення двомовного навчального плану впродовж 5 років для вивчення граматики англійської, як другої мови на основі АЖМ (американської жестової мови) [5, 8]. Вільне володіння обома мовами є життєво важливим і взаємодоповнюючим.

Методологічною основою представлення результатів наукового дослідження у матеріалах розділу є :

- положення сучасної філософії освіти України щодо врахування ідеї діалогічного розвитку культури, як способу людського спілкування з прагненням взаєморозуміння, інноваційних процесів у освітніх закладах (В. Андрущенко, В. Кремень, Л. Мамчур, Н. Рідей, Н. Савченко та ін.) [10, 13];

- концептуальні положення про спрямованість навчально-виховного процесу на особистісний розвиток учнів з особливими освітніми потребами (Віт. Бондар, І. Гудим, Т. Дегтяренко, В. Жук, І. Дмитрієва, А. Колупаєва, Т. Костенко, М. Кацан, А. Коломоєць, С. Кульбіда, С. Литовченко, Л. Луценко, К. Любченко, Н. Пахомова, Н. Піканова, В. Ремаржевська, В. Синьов, О. Таранченко, М. Шеремет, О. Щуцька та ін.) [2, 11, 17, 19];

- основні положення системного підходу як методологічного способу пізнання педагогічних фактів, процесів, які передбачають сукупність елементів вивчення глухих дітей у процесі їх комунікації, навчання, структурності та специфічності навчально-виховного процесу (Н. Байкіна, Л. Димскис, Т. Заяць, Н. Засенко, Н. Зборовська, Н. Іванюшева, Ю. Крамар, С. Кульбіда, С. Литовченко, Л. Луценко, К. Луцько, І. Ляхова, Н. Макарчук, Л. Малинович, П. Пиптюк, Е. Пуцин, М. Савченко, О. Савченко, О. Таранченко, М. Шеремет, І. Чепчина та ін.) [1,3,4, 7, 11, 12,19];

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. [Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.](#)

- вчення про соціокультурний розвиток особистості глухого учня, значні компенсаторні можливості організму, про провідне значення соціальних факторів у формуванні процесів компенсації (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, В. Лубовський, О. Лурія, Д. Рассел, М. Ярмаченко, В. Schick, M. Marschark, P. Spencer та ін.);

- концептуальні положення жестової мови в Україні, білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху (Н. Адамюк, О. Біланова, Є. Грищенко, Н. Зборовська, Н. Іванюшева, Н. Каменська, В. Ковтун, С. Кульбіда, Л. Лещенко, Л. Луценко, В. Ст'юпкін, К. Ткаченко, І. Чепчина та ін.) [4, 5,9,12,15,17, 20].

Глухі здобувають освіту, в основному, у системі спеціальних закладів загальної середньої освіти, що традиційно сформувалася в Україні впродовж багатьох десятиліть. Система навчання у таких типах закладів і на сьогодні послуговується сформованими багаторічними традиціями – використанням здебільшого лише одномовного підходу форм словесної мови (усна, писемна, дактильна). Непростий шлях одномовного навчання без врахування сенситивних періодів розвитку мови і мовлення, який дістався нам у спадок протягом минулого століття безумовно позначився на інтелектуальних, мовних і мовленнєвих здобутках дорослих глухих. Введення з 2009 року предмету “Українська жестова мова” лише дало поштовх до розуміння важливості вивчення мови глухих, але не вирішило остаточно проблему запровадження двомовного навчання при викладанні інших предметів у початковій, середній і старшій школі. Хоча теоретичне підґрунтя концептуальних засад цього процесу було розроблено у лабораторії жестової мови Інституту спеціальної педагогіки НАПН України з 2006 року. Це — Проект Концепції про жестову мову в Україні (2009) [15], Концепції білінгвального навчання (2012) [9], впровадження програм з вивчення УЖМ, як учнями, так і педагогічним персоналом, перекладачами жестової мови на курсах підвищення кваліфікації, розробка жестівників, посібників, де висвітлено особливості застосування двомовного підходу. З іншого боку, За останні десять років ми спостерігаємо в освітній сфері, в тому

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. [Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.](#)

числі і для глухих осіб певні зрушення. Серед них знаковим є: перехід на новий термін навчання зі зняттям підготовчого класу, що на наш погляд, є безпідставним, обговорення на широкий громадський загал і затвердження нових стандартів початкової освіти — Нова українська школа, розробка і запровадження компетентнісних засад при вивченні дисциплін, введення нових змістових ліній до освітньої галузі «Технології», зокрема ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями, відбір і апробування підручників сучасного покоління з різних предметів, які допущені до використання в навчальному процесі, впровадження обов'язкового вивчення української жестової мови з 1-го класу, а з 5 класу - іноземної мови [2,3,10,12].

Безперечно, що базою для таких інновацій є нормативно-правове забезпечення, яке врахувало положення: Конвенції про осіб з інвалідністю, наукові розробки Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка з 2006 року та побажання громадських організацій — Українського Товариства глухих, Об'єднання нечуючих педагогів та ін. [18].

Так, Закон «Про освіту», прийнятий у 2017 році (Ст. 7) гарантує *особам з порушенням слуху право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови* [6. С. 3]. Стаття 12. проголошує формування ключових компетенцій, як і вільним володінням державною мовою, так і здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) [6. С. 4]. Пункт 5 звертає увагу на здобуття особами з особливими освітніми потребами початкової освіти з іншого віку, а тривалість здобуття ними «початкової та базової середньої освіти може бути подовжена з доповненням освітньої програми корекційно-розвитковим складником» [6. С. 5]. Особливості здобуття такими особами повної загальної середньої освіти визначаються спеціальним законом.

Позитивним моментом інноваційних напрацювань є окремі аспекти, що представлені цьогогоріч у Положенні про спеціальну школу, представленого КМ України [16. С.1]. У документі зазначається, що: а) створюються спеціальні *школи для дітей з порушеннями слуху*, б) пункт 47 уточнює особливості

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. [Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.](#)

корекційно-розвиткової роботи, яка спрямовується «на максимальне збереження та розвиток залишкового слуху, формування вимови, розвиток усного мовлення дітей із спостереженням за динамікою розвитку їх слухової функції, *компенсаторний розвиток з використанням української жестової мови, білінгвального підходу до якісного засвоєння навчального матеріалу з усіх навчальних предметів (дисциплін)*» [16. С.2].

в) у пункті 57 акцентовано увагу на створенні відділення корекційно-розвиткової роботи, що має у своєму складі серед інших кабінетів і *кабінет української жестової мови* [16. С. 3].

Представлені інновації у нормативно-правовому забезпеченні є важливими з точки зору забезпечення рівних освітніх умов, створенні умов для учнів з порушеннями слуху з різними компетенціями у першій, другій мовах навчання, у підтримці поступового розвитку навичок грамотності та використання можливості зростати разом з чуючими ровесниками. Застосування білінгвального підходу до якісного засвоєння навчального матеріалу з усіх навчальних предметів (дисциплін) при ефективному викладанні має вагомий потенціал у досягненні глухими учнями поступових рівнів жестомовної комунікативної компетенції, одночасно підвищуючи соціокультурну складову [5,12,19].

Такі інноваційні кроки хоч і стимулюють освітні закладів до таких процесів, але є вкрай недостатніми.

Багато зарубіжних дослідників справедливо наголошують на важливості розвитку мови корисного формату у перші п'ять років життя, незалежно від того, жестова це мова чи словесна, без шкоди для розвитку будь-якої мови з будь-якою модальністю. Підвалини такого розвитку глухої особистості формуються ще з дошкілля, згодом - в початковій школі, причому переважно в процесі комунікативної діяльності, що вимагає опанування не тільки певної сукупності мовних понять і фактів, їхнього усвідомлення, співставлення, порівняння тощо у двох мовах, а й умінь синтетичного й аналітичного плану, розвитку

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. [Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.](#)

світоглядних уявлень, формування особистісних якостей глухого учня як суб'єкта навчання.

Сьогодні існує широкий спектр переваг вивчення двох мов. І стосується таке положення не кількості застосовуваних мов при формуванні ключових компетенцій мовами, а того, яким чином варто розвивати ці компетенції у перші роки з метою успішного розвитку з урахуванням можливостей, потреб, здібностей, сенситивних періодів кожного учня з особливими освітніми потребами. Розширений репертуар у двох мовах буде вдосконалювати необхідні поступові рівні компетенції, які є не обов'язково однаковими в кожному контексті. Розроблений і впроваджений потенційний актив є частиною соціального, мовленнєвого, мовного, культурного досвіду кожного учня з порушеннями слуху і базою для розвитку подальших компетенцій. Освітня мета у кожному ступені навчання має враховувати рівні таких компетенцій і на цій основі вибудовувати подальше просування учня в зону майбутнього розвитку при вивченні навчальних дисциплін.

Серед таких обов'язкових компетенцій провідну роль починають відігравати ті, що позиціонують УЖМ як обов'язкову складову лінгвальних і соціокультурних досягнень суспільства толерантності, виваженості, демократії, а також досягнень поступового суспільного поступу, які пов'язуються з гуманітарним, інформаційним й інтелектуальним розвитком глухих у навчально-виховному процесі спеціальних закладів загальної середньої освіти.

Принциповим і своєчасним питанням є переорієнтація концептуальної й змістової сторін діяльності тим сучасним аспектам компетенцій, серед яких ЖКК — є значущою, що, безумовно, є актуальним і затребуваним у практиці спеціальних закладів загальної середньої освіти глухих осіб. Теоретичне підґрунтя ЖКК висвітлено у працях Наталії Іванюшевої, Світлани Кульбіди з 2012 по 2019 роки та розроблених програмах практиків [5, 14]. Представляємо окремий аспект формування ЖКК на прикладі розуміння текстів українською мовою за:

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. [Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.](#)

- першим напрямом (Дослідження особливостей тексту. Орієнтовні вправи 1 – 5);

- другим напрямом (Дослідження видів текстів. Орієнтовні вправи 1 - 9);

- третім напрямом (Дослідження структури тексту. Орієнтовні вправи 1-18)

- четвертим напрямом (Удосконалення тексту. Орієнтовні вправи 1-20).

Набуття двомовних компетентцій з конкретними вміннями, навичками розроблено на основі програми НУШ Олександри Савченко і авторського підручника «Українська мова» для 2 класу для спеціальних закладів загальної середньої освіти (Н 90) за 2019 рік.

I. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТЕКСТУ

Вправа 1.

1. Прочитай. Що це? Що пропущено?

Сьогодні святковий день Мені виповнилося вісім років У мене гарний настрій Я несу однокласникам цукерки Буде гарне свято

2. Які розділові знаки треба поставити? Чому?

Користуйся довідкою.

Довідка: !, ,, ,, ,, !.

**Текст складається з речень.
Кожне речення відділяється паузою.**

Вправа 2.

1. Розглянь малюнок. Прочитай розповідь Миколки. У кінці кожного речення роби паузу.

Зранку я прокидаюся о сьомій годині. Йду вмиватися. Обов'язково чищу зуби. Гребінцем зачісую волосся. Потім я одягаюся і складаю портфель.

2. Про що йдеться у тексті? Скільки речень у тексті?

3. Випиши речення, якому відповідає малюнок.

У тексті речення розміщені у певній послідовності

Вправа 3.

1. Прочитай речення дівчинки.

Гребінцем зачісую волосся.

Я чищу зуби.

Зранку прокидаюся о сьомій годині.

Потім я одягаюся і складаю портфель.

Йду вмиватися.

2. Чи можна речення дівчинки назвати текстом? Чому?

3. Пронумеруй речення і запиши послідовно. Зроби висновок, як треба розміщувати речення у тексті?

Вправа 4.

1. Пригадай свій початок дня. Розкажи. Користуйся планом.

План

1. Коли ти прокидаєшся?
2. Що ти робиш у ванні?
3. Чим зачісуєш волосся?
4. Що робиш потім?

2. Запиши. Скільки речень ти записав?

Вправа 5.

1. Прочитай речення. Про кого розповідається? Що розповідається? Яка частина доби?

1. Спить у ліжечку лисичка. 3. Бубликом скрутилася, хвостиком укрилася. 5. Спи, лисичко, міцно спи. 2. Вмила на ніч гарнечко. 4. Сняться їй руденькі сни.

2. Скільки речень? Чи можна їх назвати текстом?

3. Розмісти послідовно речення і запиши. Постав знизу підпис автора — Наталія Замрія.

4. Підкресли речення, що відповідає малюнку.

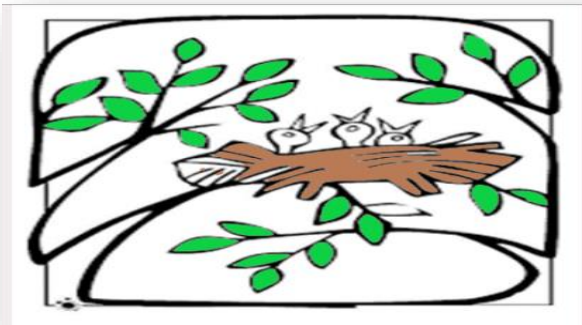

II. ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДІВ ТЕКСТУ

**Текст, який про щось розповідає,
це текст-розповідь**

Вправа 1.

1. Прочитай віршований текст. Не забувай про паузи.

Пташенята у гнізді

Полетіла пташка-мати
малюкам жуків шукати.
Ці малята не літають -
із гніздечка виглядають.

2. Скільки речень має текст-розповідь?
3. Як називається вірш? Це заголовок.

Текст може мати заголовок

Вправа 2.

1. Прочитай текст. Про кого йдеться? Що розповідає хрущ?

Я — малий веселий хрущ.
Мене знає кожен кущ!
Маю я красиві вуса
І нічого не боюся.

2. Що це за текст?
3. Є заголовок до тексту? Придумай заголовок і запиши.

хрущ — травневий жук

Вправа 3.

1. Прочитай текст.

Хліб треба берегти. Для цього треба дотримуватися таких простих порад.

По-перше, не залишати крихти на столі, не кидати їх на підлогу. По-друге, хліб - не іграшка. Гратися ним не можна. По-третє, не викидати булочку, яку мама дала тобі в школу.

Шануй кожен крихту хліба!

крихти — шматочки

2. Як називається такий текст? Чому?
3. Якому реченню відповідає малюнок?
3. Випиши спонукальне окличне речення.
4. Придумай заголовок до тексту.

Вправа 4.

1. Розглянь малюнок. Прочитай текст-розповідь.

...
На квітці бджілка сиділа в саду.
Напевне, та квітка була у пилку.
Напевне, та квітка солодка була.
Пилку на ній назбирала бджола.

Занесла у вулик.

Пасічник-дід
нам з вулика меду
приніс на обід.

Марія Познанська

2. Про що йдеться у тексті? Розкажи.
3. Випиши останнє речення. Поясни значення виділеного слова.
4. Як можна назвати вірш?

Вправа 5.

1. Розглянь малюнок. Хто це?
2. Прочитай текст.

Бджола — маленька комаха. Вона має прозорі крила, довге черевце. На голові два чорні ока і два вусики. У бджоли шість ніг.

2. Що ти дізнався про бджолу?
3. Чим різняться два тексти про бджолу?

**Текст, який щось описує,
це - текст-опис**

Вправа 6.

1. Прочитай текст-опис.

Подивися на тваринку.
На собі несе хатинку.
Голова, чотири ніжки.
Зверху - стеля,
знизу — ліжко.

2. Порівняй текст з малюнком.
3. Що це за тварина? Як описана тварина у тексті?

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.

Вправа 7.

1. Прочитай текст-опис.

Хомка

Бабуся купила онукам хом'яка.

Руденький, тепленький, з чорними очима.

Має білі вуса, мокрий носик, м'які лапки.

Ротик - наче бантик.

Любить смакувати моркву, засовує її за щічки.

Діти придумали кличку - Хомка.

2. Про кого йдеться? Як описано тваринку?

3. Якому реченню тексту відповідає малюнок. Випиши його.

4. Чому текст називається **Хомка**?

Вправа 8.

1. Прочитай текст.

У давні часи люди шукали їжу. Потім навчилися вирощувати рослини.

Рослини слугують їжею, є кормом для тварин. Дають кисень та очищують повітря від забруднення. Також рослини є будівельним матеріалом, паливом. Багато рослин лікують, їх використовують у косметиці.

Щоб прикрасити подвір'я вирощують декоративні дерева чи квіти у вазонах. Також створюють парки у великих містах.

2. Про що ти прочитав? Що нового ти дізнався?

3. Чому рослини важливі для людини?

**Текст щось міркує.
Це — текст-міркування**

Вправа 9.

1. Розглянь малюнок (над вишнями цвітом літають хрущі і бджоли).

Прочитай текст-міркування.

Бджола і хрущ — це комахи. Вони — частина нашої природи.

Бджола літає з квітки на квітку і збирає пилок. З цього пилку робиться смачний мед.

Хрущ літає і їсть квіти. Він знищує молоді зелені листки фруктових дерев.

Бджола — корисна комаха. Хрущ — шкідлива комаха.

4. Про що ти дізнався? Яку користь приносить бджола? Чому хрущ шкідливий?

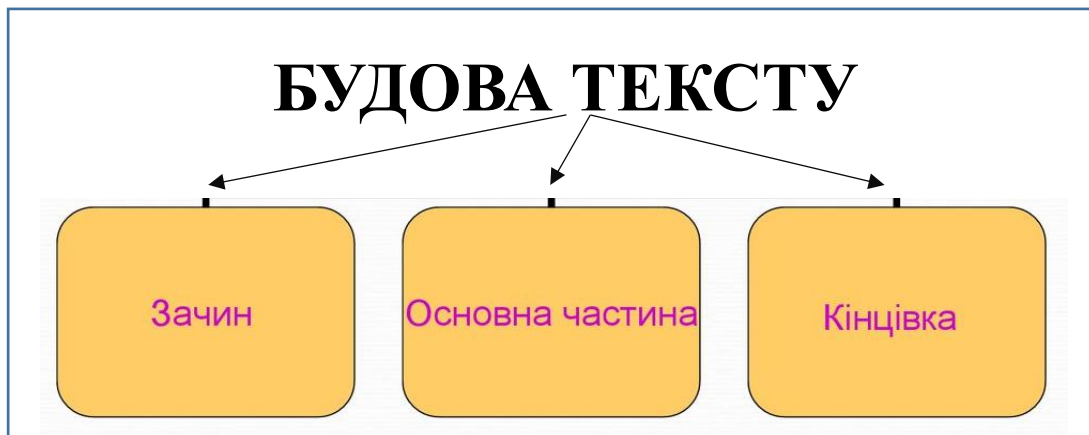
Комаха мала, а користь велика.

Комаха мала, а шкода велика.

III. ДОСЛІДЖЕННЯ БУДОВИ ТЕКСТУ

Вправа 1.

1. Розглянь таблицю.

Будова	Речення	Текст
Зачин	Сьомий день тижня — неділя.	Сьомий день тижня — неділя. День вихідний. Це дозвілля. Можуть дорослі і діти улюблені справи робити.
Основна частина	День вихідний. Це дозвілля.	
Кінцівка	Можуть дорослі і діти улюблені справи робити.	

2. Прочитай зачин. Це перше речення тексту.
3. Прочитай речення основної частини. Це друге речення тексту.
4. Прочитай кінцівку. Це заключне речення тексту.
5. Запиши послідовно текст: зачин, основну частину, кінцівку.
6. Про що розповідає текст? Який це тип тексту?

Вправа 2.

1. Розглянь таблицю.

Будова	Текст
Зачин	Ми – другокласники.
Основна частина	Дружно у нас живуть хлопчики і дівчатка. Всі добре вчаться, люблять малювати, писати, думати. Старанно допомагаємо дорослим. Сьогодні ми провітрили клас, пересадили кімнатні квіти. Будемо їх поливати і доглядати.
Кінцівка	Хай буде гарним наш клас!

2. Скільки частин має текст? Прочитай зачин.
3. Прочитай основну частину. Покажи речення-кінцівку.
4. Який це тип тексту?

Кожна частина тексту починається з нового рядка – абзацу

Вправа 3.

1. Розглянь таблицю з текстом.

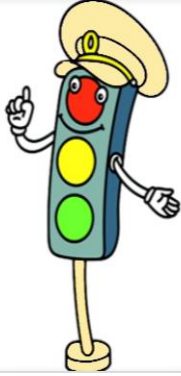
Будова	Текст	Малюнок
?	Білка в лісі стриб та стриб і знайшла великий гриб.	
Основна частина	А додому принесла - Гриб не влезить до дупла.	
?	Довелося білочці Гриб сушити на гілочці.	

1. Прочитай зачин тексту.
2. Зачитай основну частину.
3. Прочитай кінцівку тексту.
4. Запиши текст. Кожну частину пиши з абзацу.
5. Якій частині тексту відповідає малюнок?

Вправа 4.

1. Прочитай загадку. Про що йдеться?

Будова	Текст	Малюнок
?	В нього є три ока: червоне, жовте, зелене. Як червоне загориться, треба зразу зупиниться. Жовте світить — приготуйтесь! Як моргне зеленим світлом, можна йти спокійно дітям.	

1. Знайди зачин тексту. Прочитай.
2. Знайди і зачитай основну частину.
3. Випиши зачин тексту.
4. Яку відгадку треба намалювати?

Вправа 5.

1. Розглянь малюнок. Прочитай вірш Дмитра Білоуса.

Будова	Текст	Малюнок
?	Лікарня в зоопарку! Лікарня у зоопарку. Для кого тут вона? Лікують тут цесарку, пінгвіна і слона, і оленя рогатого, і цапа бородатого, ведмедя й кабана, жирафу і єнота, верблюда й бегемота.	
?	І це не дивина!	

1. Знайди основну частину тексту. Прочитай.
2. Випиши зачин тексту. Скільки речень має зачин?
4. Що означають виділені речення?

Вправа 6.

1. Прочитай текст. Хто описує свій ранок? Що робить дівчинка?

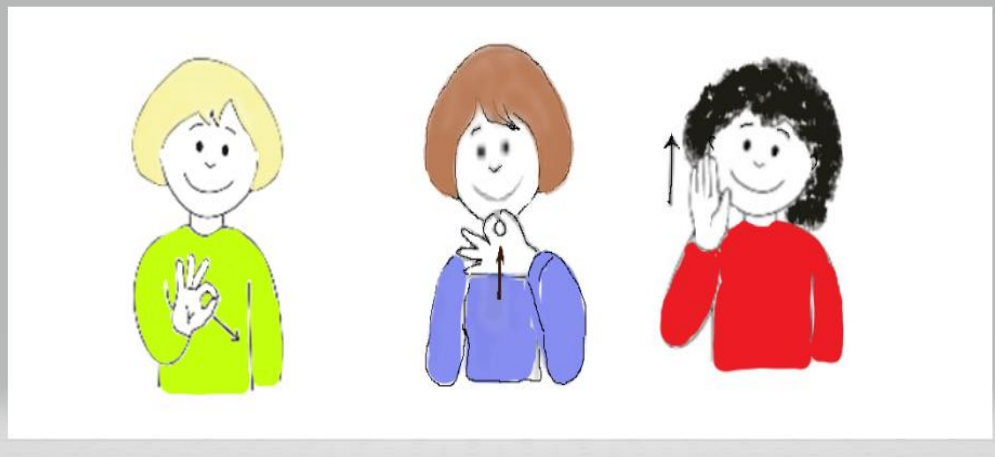
Будова	Текст	Малюнок
?	Рано-вранці я встаю і багато справ роблю. Личко своє вмить умию, вуха, носик, очі, шию. Одягнуся, причешуся. Усім гарно я всміхнуся.	

вмить — дуже швидко

2. Які частини тексту ти знаєш?
3. Прочитай останнє речення. Яка це частина?
4. Якій частині відповідає малюнок. Чому?

Вправа 7.

1. Розглянь жести. Що означає кожен жест?

1. ВМИТЬ	2. РАНО	3. ВРАНЦІ

2. Запиши слова. Постав наголос.

Зразок. Перший жест — слово *вмить*.

Вправа 8.

1. Розглянь малюнок. Прочитай виразно віршований текст. Про кого йдеться?

Слон слоняток на полянку

На зарядку вивів зранку

Слоненята роблять вправи:

Нога вгору, нога вниз.

Хобот вгору, хобот вниз.

Нахилились, піднялись,

Потім добре потяглись.

Слоненята відпочили

І за парти дружно сіли.

2. Випиши виділену частину тексту. Яка це частина? Запиши назву.
3. Якій частині тексту відповідає малюнок?
4. Знайди слово, що позначається жестом.

Вправа 9.

1. Прочитай. Розглянь малюнок. Якій частині він відповідає?

Будова	Текст	Малюнок
	Хвилинка відпочинку	
	На уроці ми працювали і трішки втомилися. Вчителька сказала, що зараз будемо робити вправи. Ми всі встали. - Підніміть руки вперед.- Опустіть руки вниз.- Пострибайте як жабки.- Помахайте руками як пташки.	
?		

2. Подумай, чи весь текст? Яка частина тексту (зачин, основна частина, кінцівка) пропущена?

3. Придумай речення для цієї частини. Запиши.

Вправа 10.

1. Прочитай. Віднови послідовність частин тексту.

Будова	Текст	
?	До бабусі Ми швидко зібралися. Купили бабусі ліки, приготували гостинці і поїхали до бабусі.	
?	Батьки вирішили поїхати до бабусі всією родиною.	
?	У середу задзвонив телефон. Бабуся сказала мамі, що захворіла.	

2. Знайди зачин. Прочитай його. Де його місце у таблиці?

3. Знайди і прочитай основну частину. Чи правильно вона розміщена у таблиці?

4. Знайди кінцівку. Де її місце?

5. Якій частині відповідає малюнок. Поясни, чому.

6. Прочитай відновлений текст.

Вправа 11.

1. Розглянь малюнок. Прочитай частини тексту. Які це частини?

Будова	Текст	Малюнок
Зачин		
Основна частина	Спочатку зайчєня всіх боялося і ховалося під шафу. Потім звірятко звикло до дітей. Вони годували його морквою та капустою.	
Кінцівка	Навесні діти відпустили зайчєня на волю.	

2. Яка частина пропущена? Придумай.

3. Якій частині відповідає малюнок?

4. Як можна назвати текст? Запиши заголовок.

Вправа 12.

1. Прочитай зачин. Подумай, що було далі. Розглянь малюнок.

Будова	Текст	Малюнок
Зачин	Настали холодні зимові дні. Важко стає птахам.	
Основна частина		
Кінцівка		

2. Які частини тексту пропущені?

3. Придумай основну частину і кінцівку. Користуйся малюнком.

Вправа 13.

1. Прочитай кінцівку. Подумай, що було перед цим. Розглянь малюнок.

Будова	Текст	Малюнок
Зачин		
Основна частина		
Кінцівка	Дівчинка подружилася з песиком. Він зветься Дружок.	

2. Які частини тексту пропущені?

3. Придумай зачин і основну частину.

Вправа 14.

1. Розглянь малюнок. Прочитай віршований текст.

Ведмідь-сонько

Ведмідь заліг у свій барліг,
коли на землю випав сніг.
Ведмідь-сонько усе ще спить,
тому і сніг навкруг лежить.
Коли ведмідь устане,
тоді і сніг розстане.

Надія Кир'ян

заліг – заснув

сонько — той, хто багато спить

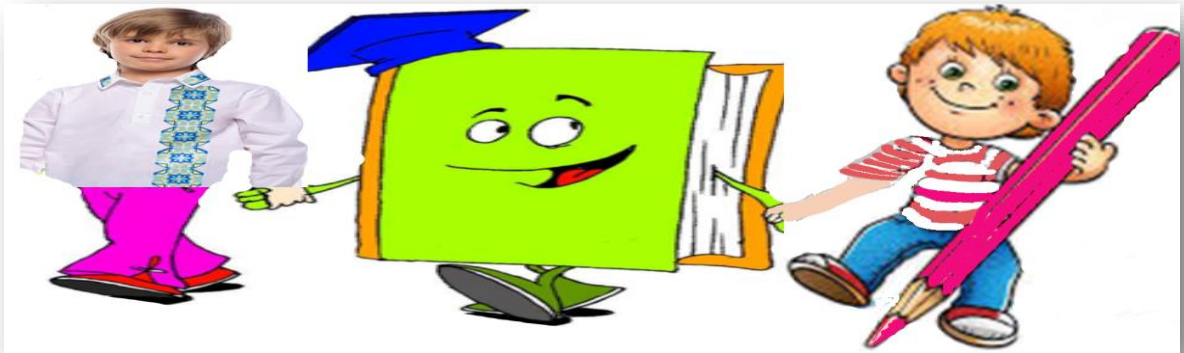
устане – прокинеться

2. Знайди частини тексту. Прочитай зачин. У яку пору року ведмідь лягає спати? Чому?
3. Покажи основну частину.
4. Випиши кінцівку. У яку пору року ведмідь устане? Чому?
5. Чому текст називається “Ведмідь-сонько”?

Вправа 15.

1. Прочитай текст. Про що йдеться? Як можна назвати текст?

...

Є дуже багато книг. Вони цікаві та різні.

Книги — це наші друзі. 1. Їхні сторінки можуть розповісти багато цікавого.

2. Книги допомагають нам пізнавати світ. 3 Вони вчать нас бути порядними, щирими, правильно жити.

Треба читати книги, завжди берегти їх.

2. Скільки частин є у тексті? Покажи зачин. Покажи основну частину.

3. Випиши кінцівку.

Вправа 16.

1. Розглянь малюнки. Яка пора року?

2. Прочитай текст.

_____ тепла весна. Весняне
сонечко _____ лагідно,
ласкаво. На деревах _____
бруньки. Скоро _____ листочки.

3. Віднови текст і запиши. Користуйся довідкою.

Довідка: Настала, пригріває, розпустилися, з'являться.

4. Яка частина пропущена? Придумай речення до цієї частини.

Вправа 17.

1. Склади текст “Мій вечір” за початком тексту. Користуйся малюнками і реченнями.

Знімаю одяг і вішаю у шафу. Одягаю піжаму.	Лягаю у ліжку і засинаю.	Обов'язково чищу зуби, мию руки, ноги.
Вечеряю. Їм молочну кашу, п'ю кефір.	Розчісую своє волосся гребінцем.	Йду у туалет і спускаю у бачку воду.

2. Запиши речення у таблицю.

Будова тексту	“Мій вечір”	
Зачин	Вечір — частина доби. Я стараюся провести його корисно.	
Основна частина	Спочатку я ...	
Кінцівка		

3. Прочитай текст.

Вправа 18.

1. Опиши погоду за малюнками і ключовими словами.

сонячна погода дощова погода зимова погода одягаю ... взуваю ... беру гратися беру кататися Мені подобається ... Мені не подобається ...	

IV. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕКСТІВ

Вправа 1.

1. Прочитай (послухай) текст. Хто розповідає? Про кого розповідає старший брат?

У мене є менший **братик** Сергійко.
Братик будує великі споруди.
Братик мріє стати будівельником.

2. Яке слово повторюється у тексті?

1. Прочитай текст. Що змінилося?

У мене є менший **братик** Сергійко.
Він будує великі споруди.
Сергійко мріє стати будівельником.
2. Запиши слова.

Братик, Сергійко, він.

Вправа 2.

1. Прочитай текст.

Дали **котові** якомсь рибку.
Кіт смачно губи обливав.

З'їв на обід ту рибку швидко.

Навіть слова не сказав.

Ігор Січовик

2. Знайди виділені слова. Заміни у другому реченні на слово — *він*.
3. Запиши новий текст.

Вправа 3.

1. Поясни значення жестів.

1. ?

2. Запиши слова.

2. ?

3. ?

Вправа 4.

1. Прочитай.

Правда чи неправда?

На дивані **кіт** лежить?

На дивані **кіт** гарчить?

Наш **кіт** умивається?

Наш **кіт** умивається водою?

2. Подумай, як відповісти правильно. Користуйся зразком.

Зразок. На дивані **кіт** лежить. Так, це правда. **Він** лежить.

На дивані **кіт** гарчить. Ні, неправда. **Він** мурчить.

Вправа 5.

1. Прочитай пари речень.

1. На дворі гуляє **киця**? Так. На дворі (хто?) ... гуляє.
2. Під столом чергує **киця**? Ні. Під столом (хто?) ... чекає.
3. Киця мріє про сметану? Ні. (Хто?) ... мріє про рибку.
4. Що любить **киця** їсти? (Хто?) ... любить їсти рибку, сметану.

2. Встав у друге речення слово *вона*. Прочитай.
3. Запиши пару речень, що відповідають малюнку і жесту.

Вправа 6.

1. Розглянь малюнок. Прочитай текст.

Дідусь приніс нам мале кошеня. Ми завжди мріяли про кошеня.

Ми назвали кошеня Мурчик. Кошеня любить грітися на сонечку. Ми даємо кошениці молоко, суп.

Тепер у нас є кошеня!

2. Заміни у тексті однакові слова на слова з довідки.

Довідка: тваринку, воно, йому, Мурчик.

3. Текст запиши.

Вправа 7.

1. Прочитай початок тексту. Про кого розповідається?

В одного професора був дуже винахідливий пес. Він добре орієнтувався в часі. Звали його Грум.

винахідливий — розумний

2. Знайди слова, які замінюють слово *пес*. Випиши їх.

Пес, ..., ... ,

Вправа 8.

1. Прочитай загадку. Про кого йдеться?

Ходить птаха по подвір'ю:

гребінець, борідка, пір'я.

А як сяде у гніздечко —
там знесе птаха яєчко.

2. Відгадай загадку.

3. Яким словом можна замінити слово *птаха*?

4. Прочитай оновлений текст.

Вправа 9.

1. Розглянь малюнок. Чи бачив ти індика? Який буває індик?

2. Прочитай. Які слова повторюються?

Індик надувається, гелгоче.

Може індик сказати хоче?

Бігає індик туди-сюди.

Краще його обійди.

3. Заміни однакові слова на слова з довідки.

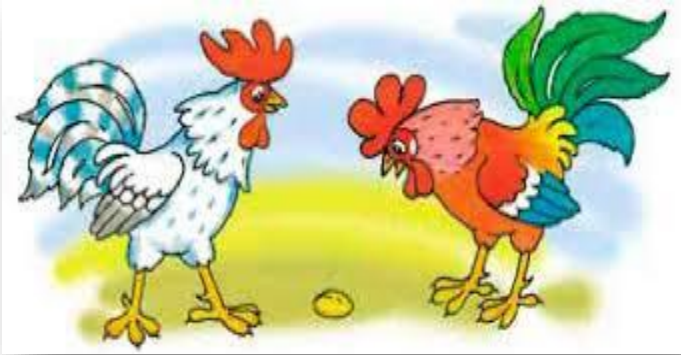
Довідка: він, птах.

4. Прочитай. Чи подобається тобі оновлений текст?

Вправа 10.

1. Розглянь малюнок. Прочитай віршований текст. Про кого розповідає текст?

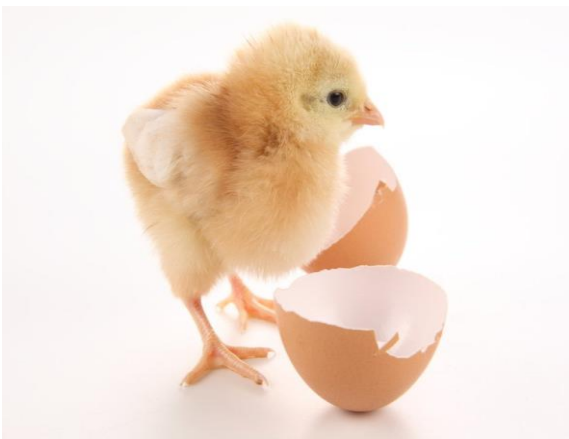
Півники – хазяї на подвір'ї.
Півники у нас хвостаті.
Надувають гордо пір'я,
невдоволено белькочуть,
посваритись завжди хочуть.

хазяї — господарі

2. Яке слово повторюється? Заміни слово, що повторюються, на *він*.
3. Текст запиши. Що це за текст?

Вправа 11.

1. Прочитай загадку.

Хто це?

Довго воно в яйці сиділо.
Мати його довго гріла.
Шкаралупу воно пробило
і розправило крила.
Наче сонечко жовтеньке.
Воно маленьке і тепленьке.

2. Яке слово повторюється?
3. Подумай, у якому реченні слово *воно* можна замінити на *маля*.
4. Випиши це речення. Підкресли замінене слово.

Вправа 12.

1. Прочитай частину віршу. Хто розповідає про метелика? Що не хоче робити дитина?

Метелика ловити
я не хочу:
Він – квітка неба,
хай живе собі!
Хай крильцями
барвистими тріпоче,
Щоб радісно було
мені й тобі.

Микола Сингаївський

тріпоче — махає

2. Випиши слова, які близькі за значенням.

Вправа 13.

1. Розглянь малюнок. Прочитай текст.

Діти виконують домашнє завдання.

Марійка відкрила зошит. ... записує текст.

Андрійко відкрив підручник. ... буде вчити вірш.

Діти старанно вчаться.

2. Які слова загубилися? Подумай і знайди місце пропущених слів: *вона*, *він*.

3. Встав слова у текст. Прочитай.

Вправа 14.

1. Прочитай текст. Хто головний герой тексту?

Конвалія

Уранці Петрик прийшов до саду і побачив конвалію. (Хлопчик, дівчинка) був зачарований дивною красою квітки. (Він, вона) довго стояв перед нею. (Петрику, Ганнусі) захотілося зірвати її та поставити у вазу. Красиво буде в кімнаті! (Вона, Він) простяг руку та уявив: що станеться із садом без конвалії? (Хлопчик, дівчинка) затулив долонями квітку – у садку стало похмуро й незатишно. (Він, вона) відкрив долоні – і на деревах знову заграли зелені листочки.

Яка це дивовижна квітка! Хіба можна її зривати?

За Василем Сухомлинським

2. Хто головний герой тексту? Як звати?

3. Продовжи ряд і запиши:

Хлопчик, ...,

4. Обери з дужок правильне слово. Прочитай текст.

Вправа 15.

1. Розглянь портрет. Хто це?

2. Прочитай текст. Що ти дізнався про українського поета?

Тарас Шевченко – український поет. ... написав багато віршів про красу рідної природи. Тараса Шевченка знають діти і ... шанують дорослі.

Ось як ... пише про рідну землю:

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть...

2. Які слова пропущено у тексті? Встав слова. Користуйся довідкою.

Довідка: Він, його, поет.

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.

Вправа 16.

1. Прочитай текст. Про що розповідається?

На екскурсії

Учора учні з учителькою ходили на екскурсію у парк.

(Він, вона, вони) милувалися красою природи. (Діти, вчителька) розглядали синє небо, жовте осіннє листя. У порожнє відро (вона, вони) назбирали листя, шишок, жолудів.

Потім на уроці з них (вчителька, учні) будуть робити аплікацію.

2. Підбери точні слова у речення тексту. Поясни свою думку.

3. Прочитай текст.

Вправа 17.

1. Розглянь малюнок. Прочитай текст.

Кит

Кит – найбільша тварина у світі. (Вона, Він) має довжину тіла до 25 метрів. Великий кит важить шістнадцять тонн. (Вона, Він) може проковтнути і човен, і дрібних риб.

Кити живуть в океані. (Вона, вони) плавають разом – по три або чотири кити разом.

2. Обери точні слова з дужок. Поясни свою думку.

3. Випиши останні два речення. Підкресли вставлені слова.

Вправа 18.

1. Прочитай вірш. Про кого розповідається: хлопчика чи дівчинку?

Женя з бджільми не дружив.
Завжди Женя бджіл дражнив.
Женю бджоли не жаліли –
Та дражнила нажалили!

за дражнила — за руки
нажалили — покусали

2. Заміни слова, що повторюються, на близькі за значенням.

Довідка: хлопчик, учень, товариш, його.

Вправа 19.

1. Прочитай текст. Хто розповідає? Про кого розповідає?

Сьогодні у тата свято. Тато святкує день народження. Тата прийшли вітати бабуся і дідусь. Я люблю свого тата.

2. Назви однакові слова у тексті. Заміни їх на інші слова, близькі за значенням. Користуйся довідкою.

Довідка: батько, він, його.

3. Прочитай текст.

4. Запиши текст. Який це текст?

Вправа 20.

1. Прочитай вірш-вітання. Хто написав вірш? Кому написав вірш? Навіщо написав?

*Тато мій милий,
любий, хороший.
Дуже я хочу
на тебе бути схожий.
Ніжний і добрий,
мужний і сильний,
розумний, веселий
і самий надійний.
Обніму і поцілую
я тебе у свято.
Ти найкращий в світі —
мій єдиний тато!*

2. Які слова-ознаки використовує хлопчик для тата?

3. Випиши виділені слова. Чому хлопчик застосовує різні слова, а не тільки одне *тато*?

Тато, ..., ...,

Вправа 21.

1. Розглянь малюнки. Прочитай текст.

До дня народження тата готувалася вся родина. Ми приготували тату подарунки.

Сестричка написала **подарунок** — *З днем народження тату!* Братик зробив сам **подарунок** з кольорового паперу. Мама спекла **подарунок**, який дуже смачний. У мене також є вітальний **подарунок**.

Татові дуже сподобалися подарунки. Він всім подякував.

2. Заміни виділені слова іншими. Користуйся довідкою.

Довідка: вітальну листівку, аплікацію, торт, вірш.

3. Прочитай оновлений текст.

Вправа 22.

1. Розглянь малюнок. Послухай і доповни речення тексту.

Прийшла ... зима. Сніг пухкий, як Дерева взимку білі, як Кущі вкриті сріблястим Під снігом земля така тверда, як

На санчатах я лечу, як

Взимку дуже ... і

Довідка: вже, вата, молоко, інієм, камінь, стріла, весело, гарно.

4. Назви незнайомі слова.

5. Визнач вид тексту.

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. [Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.](#)

Висновки. Використання моделі ЖКК є важливим для формування не лише мовної, мовленнєвої, комунікативної компетенцій, а й поступових стратегій розвитку пізнавальної діяльності:

а) навчання як наслідування за наставником (передбачає оволодіння практичними вміннями);

2) навчання як процес передавання знань наставником учням (ознайомлює з ситуаціями, фактами, правилами, конкретними прикладами);

3) навчання з обов'язковим залученням наочності, двох мов (усвідомлюються поняття, пасивно накопичуються і активно використовуються у процесі спілкування);

4) навчання як процес формування мислення (відпрацьовує активну взаємодію глухого учня, як суб'єкта комунікативно-пізнавальної діяльності, формує мовну особистість). Тому учень за допомогою наставника вчиться продукувати власні висловлювання, точно формулювати думку, усвідомлено застосовувати необхідні мовні і мовленнєві засоби у двох мовах, опановує зразки вміння аргументовано захищати власну позицію; розуміти і повідомляти про тих, хто має рацію, а хто помиляється. Важливо, щоб за учнем визнавалося право на особисті погляди, представлення думок і здатність коригувати їх у результаті критичного аналізу.

У розділі ми представили практичну складову для вчителів щодо вибору стратегій орієнтовних вправ при вивченні теми «Текст». Педагоги на власний розсуд можуть використовувати їх, враховувати коефіцієнт корисності й недоліки кожної, орієнтуватися на модель учня з його компетенціями від найнижчого рівня. Відповідно одні стратегії і педагогічні технології роблять акцент на показ і наслідування, другі – на пояснення і свідоме засвоєння, треті – на стимулювання самостійної дослідницької учбової діяльності учня, четверті – на організацію комунікативно-пошукової діяльності з розумінням і знаходженням себе серед інших (однолітків, дорослих).

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.

Доречно констатувати, що відповідно до особливостей компетентнісного навчання, важлива роль відводиться самостійній дослідницькій активності глухого учня. Адже, самостійність сьогодні потрібно розглядати не лише як уміння учня самостійно шукати відповіді, читати, аналізувати й узагальнювати, але і приймати рішення, брати на себе відповідальність за його результативність, свідомо контролювати свої реальні й можливі дії, постійно їх аналізувати й оцінювати. Будемо раді отримати відгуки.

Література до розділу.

1. Байкіна Н., Кульбіда С.В. (2014). Мовне забезпечення корекційного процесу на навчально-тренувальних заняттях із глухими підлітками. Индив. методики адаптивної фізичної культури для осіб із сенсорними порушеннями: навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. С. 303-425.
2. Дитина з порушеннями слуху. С. Литовченко, В. Жук, О. Таранченко. 2018.
3. Заяць, Т.М. (2019). Роль навчального тексту у розвитку комунікативної діяльності учнів з особливими освітніми потребами. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні стратегії безбар'єрного освітнього середовища для дітей з порушеннями зору» (12 березня 2019 року, м. Київ) Інтерсервіс, м. Київ. С. 9-11.
4. Зборовська Н., Кульбіда С. (2007). Особливості лінгвістичного дослідження української жестової мови у доробку Р. Г. Краєвського. Жестова мова й сучасність: Збірник наукових праць. Вип. 2. К., 2007. С.197-210.
5. Іванюшева Н.В., Кульбіда С.В. (2013). Особливості застосування двомовних програм як інструмент збереження мови лінгвістичної меншини : Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови : зб. наук. праць : Вип. 4. Частина 4. Кіровоград, Імекс-ЛТД, 2013. 25 - 33. Режим доступу <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
6. Закон «Про освіту» № 2145 від 5.09. 2017. Стаття 7.
7. Малинович Л.М. (2009). Наступність в роботі дошкільного закладу і школи. Лариса Малинович. Зб. матеріалів Всеукр. Х ювілейних читань з проблеми «Сурдопедагогічна наука як складова Європейської цивілізації», 27.05.2009 р., К., 2009. С. 74-81.
8. Кобель І.Г. (2005). Підхід «дві мови – дві культури»: чи використання жестової мови сприяє розвитку грамотності у глухих дітей. Ігор Кобель. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-Канадський досвід): Матеріали Міжнародної конференції Київ, 25-26 травня 2004 р. / за ред.: В. І. Бондаря, Р. Петришина. К.: Науковий світ, 2004. С. 89-98.
9. Концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху / [С. В. Кульбіда, І. І. Чепчина, Н.Б. Адамюк та ін.]. К. : УТОГ, 2011. 53 с. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/9292/>
10. Концепція “Нова українська школа” МОН України від 14 грудня 2016 року. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
11. Кульбіда С. В. (2018). Засади двомовного навчання — в контексті реалізації положень конвенції про права нечуючих осіб. С. Кульбіда. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Інклюзивне навчання в Новій українській школі” 26 - 27 березня 2018 р. у двох частинах, м. Терехівля. Упоряд. : Лапін А.В., Сурмай Л.О., Щуцька О.І. Ч. 1. Київ: Інтерсервіс, 2018. С. 49-52. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/710357/>

Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Гаранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 216 с. Кульбіда С. В. Розділ IV. Застосування білінгвального підходу в освіті. С. 97-139.

12. Кульбіда С. В. (2016). Формування жестомовної комунікативної компетенції – від розуміння до застосування. С. В. Кульбіда. Особлива дитина : навчання і виховання. 2016. № 1/77. С. 15-29. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707090/>
13. Мамчур Л. І. (2012). Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи : монографія. Умань «Сочінський», 2012. 448 с.
14. Програми з Української жестової мови. 8 - 11 класи (факультатив). Садова А. П., Федорченко Д. А., Мужайло І. С. Київ, 2017. 46 с.
15. Проект концепції жестової мови в Україні. С. Кульбіда, І. Чепчина. Дефектологія. № 3. 2009. С. 3-7. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/706187/>
16. Про затвердження Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр. Постанова КМ України від 6 березня 2019 року. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/go/221-2019-п>
17. Ткаченко К.О., Кульбіда С.В. (2013). Організаційно-методичні умови діяльності кабінету УЖМ у загальноосвітніх спеціальних закладах для нечуючих учнів : Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови : зб. наук. праць : Вип. 4. Частина 4. Кіровоград, Імекс-ЛТД, 2013. С. 72 - 84. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707200/>
18. Чепчина І.І. (2018). Нові законодавчі ініціативи у світлі застосування української жестової мови. І. Чепчина. Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : Зб. наук. праць. Вип. 6. Славянськ: ДДПУ, 2016. С. 242-246. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/711725/>
19. Щуцька О. І. (2018). Досвід навчально-реабілітаційних центрів – здобуток спеціальної освіти України. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практ. конференції (18.04.2018, м. Суми). Суми : Вид-во СДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. С.319-323.
20. Kulbida S. (2018). Introduction features of bilingual Education of deaf People in Ukraine Освіта впродовж життя: соціальні запити, сучасні виклики та пріоритети в реалізації: матеріали конференції. Київ, 22 березня 2018 року. К.: НАУ, 2018. С. 140 -150. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/710550/o>